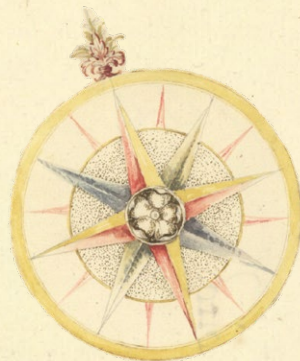

Kartnyckel

KARTSYMBOLER

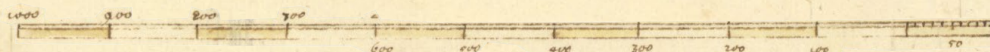
Kompassros

En kompassros är en korsformad figur som är till för att visa väderstreckens riktningar på kartan. Ett annat sätt att beskriva det är att kompassrosen visar hur kartan är orienterad i förhållande till verkligheten. Den del av kompassrosen som pekar mot norr är oftast större än de övriga. Det vanligaste är att norrpilen pekar uppåt när du håller kartan rakt framför dig.

Skala

Skalan visar hur stor kartan är i jämförelse med verkligheten. På så sätt kan du beräkna avstånd och storleken på områden du ser på kartan. Om skalan är 1:1000 betyder det att 1 cm på kartan motsvarar 1000 cm, alltså 10 m i verkligheten. En stig som är 5 cm lång på kartan är 50 m i verkligheten och så vidare.

GÅRDAR OCH BYGGNADER

Säteri/Sätessgård

En stor gård som tillhör en adelsfamilj. Ägaren till säteriet behöver inte betala skatt till kungen. Till säteriet hör flera andra mindre gårdar och torp. Det är viktigt att det finns ett riktigt stort och fint bostadshus på säteriet.

Prästgård

Den gård där prästen och hans familj bodde. På den här tiden var prästen också en bonde. Förutom arbetet som präster skulle de också sköta gården de bodde på. En del präster hade det lite bättre än andra bönder men andra var ganska fattiga. Prästfamiljen ägde inte gården utan den tillhörde kyrkan.

Torp

En liten gård. Den som bor på ett torp äger inte husen och marken på torpet utan hyr det utav den som äger marken. Det kallas för att arrendera. Hyran betalas oftast genom arbete eller med delar av den mat som odlas på torpet.

Backstuga

En liten enkel stuga som ligger på någon annans mark. I stugan bor personer som kallades backstugusittare och var ofta äldre människor eller hantverkare. En backstugusittare har inte ett eget jordbruk och stugan låg på den sämsta marken som inte gick att odla, ofta i en skogsbacke. Däremot fanns oftast en liten bit jord som för det mesta användes som potatisland.

MARKTYPER

Äng

På ängen växer olika sorters gräs och örter som ska användas som mat åt djuren under vintern. Ängen skördas under juli eller augusti och får sedan torka innan det kan samlas in. Det var viktigt att ängen var inhägnad för att hungriga kossor eller andra djur inte skulle glufsa i sig det goda gräset innan det tas om hand. Det finns lite olika sorters ängar. På gamla kartor kan ordet äng därför vara gömt i ett längre ord som till exempel kärräng.

Betesmarker - Utmark, skog och hage

Betesmarker är mark där de tama djuren kan beta. Det finns olika typer av betesmark. På en del betesmarker växer det mycket, på andra finns det lite mindre att äta. En del betesmarker är inhägnade på andra kan djuren gå runt fritt.

Utmarken är områden där gårdens djur kan beta fritt under våren, sommaren och hösten. Här finns inga staket eller andra inhägnader utan djuren går runt som de vill.

En stor del av utmarken består av skog. På gamla kartor används sällan ordet utmark. Där kan det till exempel stå "bete på skog", eller bara "skog".

En hage är betesmark som omges av någon form av staket så djuren inte kan komma där ifrån. Ofta finns det lite mer smaskig och näringsrik mat för djuren i hagen jämfört med på utmarken.

Åker och gärde

På åkern odlas de växter som ska ätas av människor eller säljas på marknader. Det är mycket arbete med åkern, här ska det plöjas, gödslas och sås. Åkern är alltid inhägnad för att tama och vilda djur inte ska äta upp allt det mumsiga som växer där. Flera åkrar som ligger bredvid varandra kallas ofta för gärde.